

на самореалізацію потенційних можливостей Людини.

Перспективи. Дана стаття у подальшому послужить підґрунтям для дослідження феномену обдарованості в історико-філософському, соціально-філософському та екзистенціально-психоаналітичному аспектах, що важливо для з'ясування його сутності та розробки освітніх і виховних методик та технологій, спрямованих на розвиток обдарованих дітей та молоді.

Осетрова О.А., доктор філософських наук, професор, завідувача кафедри філософії, Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара (Дніпропетровськ, Україна), E-mail: visnukDNU@i.ua

Одаренность как философская проблема: суть, перспективы решения в Университете.

Аннотація. Данная статья посвящена исследованию феномена одаренности, который влияет на качество жизни как отдельного человека, так и общества в целом. Акцентируется внимание на необходимости осознания особенностей образования и воспитания одаренных детей и молодежи. Проводится исследование в философском ключе.

Ключевые слова: дар, одаренность, одаренные дети, творческое мышление, креативные продукты, социальный интеллект, чтение.

Osetrova O., doctor of philosophical sciences, full professor, Head of the Department of philosophy Oles Honchar Dnipropetrovsk National University (Dnepropetrovsk, Ukraine), E-mail: visnukDNU@i.ua

Giftedness as a philosophical problem: the essence, the prospects for solutions in the University.

Abstract. This article is devoted to the study of the phenomenon of giftedness, which affects the quality of life for both the individual and society as a whole. It emphasizes the need of awareness features of formation and education of gifted children and youth.

We consider the indicative list of qualities of the creative person, which includes a subsystem and subsystem motivational qualities of character qualities. It was found that the ability to read is the creative expression of individual talent.

The analysis is implemented in philosophical direction.

Keywords: gift, giftedness, gifted children, creative thinking, creative products, social intellect, reading.

УДК 111

Данканіч Р. І.

кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії
ДНУ імені Олеся Гончара (Дніпропетровськ, Україна),
E-mail: visnukDNU@i.ua

М. ГАЙДЕГГЕР ПРО СПІВВІДНЕСЕННЯ ПОНЯТЬ «ЖИТТЯ» І «ВОЛЯ ДО ВЛАДИ»

Анотація. Розглядається концептуальна програма інтерпретації понять «Життя» і «Воля до влади» у вченні М. Гайдеггера.

Ключові слова: метафізика, онтологія життя, віталізм, Ф. Ніцше, М. Гайдеггер.

Нагальною для сучасного українця знову постає проблема онтології життя. Існування людини в умовах духовної, соціальної, економічної, політичної нестабільності призводить людину до втрати нею розуміння сутності, значення і перспектив життя. Що є життя? Яка його цінність у цьому світі? – Це біологічна форма існування живих істот, короткий проміжок між народженням та смертю? Чи сутність існування, принцип самоствердження? Дані запитання фіксують наявність проблем людського існування у сучасному світі.

В даному контексті актуальним є повернення до філософської спадщини одного

з головних представників філософського напрямку «Філософія життя» Фрідріха Ніцше. Головною особливістю філософування Ф. Ніцше є визначення ним життя як волі до влади. Серед дослідників даної проблематики в філософії Ф. Ніцше можна назвати Г. Юнгера, М. Шелера, К. Ясперса, У. Кауфмана, А. Данто, Ж. Дерріда, Ж. Дельоза, М. Фуко, Д. Ваттімо та ін. Але в даному дослідженні розглядається інтерпретація поняття «Воля до влади» Ф. Ніцше Мартіном Гайдеггером.

Гайдеггер тлумачить категорію «життя» в філософії Ф. Ніцше як самозростання і стверджує, що концепція «Воля до влади» є перспективою і сутністю життя в філософії Ф. Ніцше. З одного боку, Гайдеггер розглядає «волю до влади» як пізнання в цілому, з іншого – як принцип нового утвердження цінностей.

«Воля до влади» – це один з головних концептів філософії Ніцше, що має віталістичний характер. Термін віталізм (від латинського *vita* – життя) – означає живий, життєвий. Тому, за словами Гайдеггера, філософію Ніцше можна називати метафізикою волі. Вперше фраза «воля до влади» пролунала у книзі «Так говорив Заратустра». Досліджуючи це словосполучення, тяжко уявити, чим саме є слово «воля» по відношенню до влади, і навпаки, та, що з них є первинним, а що – підпорядкованим іншому. На думку М. Гайдеггера, у виразі «воля до влади» слово влада називає лиш суть того, яким саме чином воля волить сама себе – водночас будучи і наказом, і повелінням. Гайдеггер стверджує, що сутність влади полягає у тому, що вона супроводжує волю. Воля до влади, таким чином, це сутність влади, що являє всю безумовність волі тобто «волить» сама себе [5, с. 40].

Сутність волі до влади Ніцше є в той час сутністю волі, яка виявляється фундаментальною рисою всього дійсного. Ніцше говорить, що воля до влади – це найглибша сутність буття [2, с. 414]

Воля до влади неможлива без крайнього загострення проблеми, «без «так» і «ні» [2, с. 415]. За словами Гайдеггера, «сама внутрішня сутність буття», як це розумів Ніцше, визначає буття як суще в цілому. Тому сутність волі до влади і саму волю до влади як головну рису всього сущого неможливо встановити через психологічне спостереження, навпаки, заново означає психологію «як морфологію і еволюційне вчення про волю до влади». Для Ніцше поняття «воліти» означає хотіти стати сильнішим, прагнути саморозвитку та створювати умови для здійснення воління [2, с. 397]. Гайдеггер, даючи означення сутнісним засобам, сказав, що саме ці засоби і є умовами до волі до влади.

Воліти, на думку Ніцше, означає бажати стати володарем. М. Гайдеггер, інтерпретуючи це поняття, наводить приклад про слугу, який, залишаючись слугою, все одно стає господарем. За словами Гайдеггера, воля Ніцше – це не яесь бажання, не просто стремління до чого-небудь, але воля сама в собі вже є такою, що віддає накази у своїй суті. Суть цих наказів полягає в тому, що той, хто їх віддає, є володар. Володар, у свою чергу, – це той, хто, розуміючи суть справи, надає розпорядження можливостям здійснення чого-небудь.

Таким чином, за словами Гайдеггера, той, хто наказує, є вище самого себе, оскільки ризикує самим собою, і вимушений слухатися власних наказів. Наказувати, веліти, на думку Гайдеггера, Ніцше розуміє не як гру в роздавання команди наліво, направо, а як подолання самого себе, тому що, наказувати значно важче, ніж виконувати, тому що воля Ніцше волить саму себе, у той же час – сама себе перевищує. Отже, воля волить себе як таку, яка підноситься над самою собою, а тому вимушена одночасно відставати від самої себе і приводити себе в покору собі [5, с. 39]. У виразі «воля до влади» слово «влада» відображає лише сутність того, яким чином воля волить саму себе, водночас виступаючи і наказом, і велінням. Цікавим є твердження, що волі для себе не буває, так як і не буває влади для себе. Тому волю до влади не можна протиставити чомусь іншому, наприклад, волі до Ніщо.

Тепер перейдемо до детальної характеристики Гайдеггером «волі до влади»

Ніцше. «Воля до влади» в мисленні Ніцше має подвійне значення. По-перше, «Воля до влади» – це заголовок головної філософської праці Ніцше; по-друге, – «воля до влади» – це головна особливість всього сущого, найглибша сутність буття [2, с. 382].

Розглядаючи «волю до влади» як фундамент метафізики Ніцше, Гайдеггер приходиться до висновку про те, що розкрити даний концепт неможливо без таких аспектів, як «вічне повернення» та «переоцінка всіх цінностей», оскільки сама робота Ніцше «Воля до влади» має підзаголовок: «досвід переоцінки всіх цінностей». Досліджуючи метафізику Ніцше шляхом поєднання трьох вказаних аспектів, Гайдеггер приходиться до висновку про те, що концепція «воля до влади» співвідноситься з його концепцією «буття і часу»: «Мислити буття, волю до влади як вічне повернення, осмислювати цю найтяжчу думку філософії означає мислити буття [3, с. 23]. Метафізична позиція Ніцше, на думку Гайдеггера, означається двома положеннями: 1) основна риса сущого як такого є «воля до влади»; 2) буття є «вічне повернення» того ж самого. Аналіз філософії Ніцше в даному контексті, як вважає Гайдеггер, дає нам чисту метафізику: «мы выйдем за пределы позиции, занимаемой Ницше, а также за пределы всей существовавшей до него философии. Однако это выхождение как раз и дает нам возможность вернуться к Ницше» [3, с. 28].

Даний зміст роботи для Гайдеггера є підтвердженням його позиції про те, що філософія Ніцше починається з переосмислення існуючих цінностей та покладання нових. Гайдеггер говорить про те, що вища цінність представляє собою дещо, від чого може залежати все суще, оскільки воно має призначення бути таким [3, с. 28].

Загалом, виходячи з ніцшеанського плану «Волі до влади», Гайдеггер розглядає волю як буття сущого, адже, на його думку, таке розуміння волі відповідає найкращому спадку німецької філософії. Першим до даного переліку Гайдеггер долучає Шопенгауера та його «Світ як воля і увлення». Але воля Шопенгауера, на думку Гайдеггера, прийнята Ніцше лише як ідея. Однак Гайдеггер висловлює припущення про те, що теза «воля як буття сущого», вже була вказана до Шопенгауера Шеллінгом та Гегелем. Він наводить слова Шеллінга з роботи «Філософські дослідження про сутність людської свободи...»: «В кінці кінців, не має ніякого другого буття, крім воління. Воління є першобуття [3, с. 37]. Також визначає, що у «Феноменології духу» Гегель ще в 1807 році означив сутність буття як знання, а знання отождивив з волінням. З іншого боку, Гайдеггер робить висновок, що Шеллінг, Гегель у свою чергу осмислювали поняття буття у Лейбніца, у якого сутність буття становить єдність увлення і волі [3, с. 38].

Але що є воля у Гегеля? Справа в тім, що Гегель бачив волю як свободу волі, де свобода волі – це свобода взагалі, а всі інші свободи є лише її видами. Воля Гегеля має всезагальний характер. На його думку, якби воля не була всезагальною, тоді б не існувало ніяких дійсних законів, нічого, що могло б дійсно зобов'язувати усіх, кожен міг би робити те, що йому забажається, не звертаючи уваги на свавілля інших [1, с. 27]. Доказом всезагальності волі Гегель вважає її свободу. Дана свобода полягає в невизначеності волі, тобто в тому, що воля не має в собі природної визначеності. Таким чином, воля сама по собі являється всезагальною волею. Особливість або характерна ознака людини підпорядкована всезагальності волі [1, с. 28].

Гегель вважає, що існує абсолютна свободна воля та відносна свободна воля. Абсолютна свободна воля відрізняється від відносної свободної волі тим, що предметом абсолютної волі є вона сама, а предметом відносної – дещо обмежене [1, с. 30]. На відміну від Гегеля, у Ніцше не існує ні абсолютної, ні відносної волі, існує лише воля до влади, яка і є істинна воля. Всі інші волі не несуть у собі змісту волі до влади, тому не виступають «волею» в розумінні Ніцше. Він стверджує,

що ніякої волі не існує – це тільки спрощена концепція нашого розсудку подібно «матерії» [2, с. 394].

Головним висновком Гайдеггера є те, що воля Ніцше тотожна волі до влади. На думку Гайдеггера для Ніцше ці два питання єдині, так як для нього воля є ні що інше, як воля до влади, а влада – не що інше, як сутність волі. У такому випадку воля до влади є воля до волі, тобто воління – воління самого себе [3, с. 38]. Ніцше називає волю афектом, пристрастю, почуттям, повелінням, мистецтвом, доланням, а всі «завдання», «цілі», – тільки формами вираження і метаморфозами однієї й тієї ж волі, що притаманна кожному процесу – волі до влади. На думку Ніцше, воля до влади є там, де є стремління досягати мети, бажання стати сильнішим [2, с. 397].

Гайдеггер, осмислюючи ніцшеанське поняття волі, запрошує враховувати такі аспекти як: якщо воля Ніцше ототожнюється волі до влади і є основою всього сущого, тоді, визначаючи сутність волі, немає потреби звертатися до якогось означеного сущого або будь-якого особливого способу буття, виходячи з яких потім тлумачити дану сутність. Таким чином, воля, пронизуючи собою все суще, не дає ніякої безпосередньої вказівки на те, звідки можна було б виводити її поняття як поняття буття. В цьому моменті здається, що Гайдеггер дійсно знайшов протиріччя у Ніцше відносно ототожнення волі і «волі до влади». Це протиріччя ґрунтується на тому, що природа волі, як відомо, визначається як сутність душі. Під душею розуміється особливе суще, яке відрізняється від тіла і духа. Але, згідно з Ніцше, воля визначає буття будь-якого сущого. В такому випадку не воля є виразником душі, але душа постає вольовим актом. Однак тіло і дух, розмірковує Гайдеггер, також є волею, адже про них можна сказати те, що це речі, які існують. Волю ще визначають як здатність мотти, бути в стані мати владу і здійснювати її [3, с. 40].

Однак точка зору Ніцше по ототожненні «волі до влади» з волею має категоричну відповідь: «Моє положення полягає в тому, що воля минулої психології представляє собою необґрунтоване узагальнення, що цієї волі взагалі не існує, що замість того, щоб зрозуміти як визначена воля проявляється в різних формах було перекреслено все, що характерно для волі і відкинуто її зміст...» [2, с. 414].

Але Гайдеггера категоричне твердження Ніцше не запевнило в його істинності, щодо неіснування іншої волі, крім волі до влади. Натомість Гайдеггер робить висновок, що природа волі до влади, як і воля Ніцше, має інший корінь, ніж та воля, яка є складовою, що характеризує божественність в природі людини: розум, почуття, воля. Однак Гайдеггер вказує на те, що існує ще воля як вид причини і дає відповідь: «Но бытие причина есть особый способ бытия, через который, следовательно, нельзя постичь бытие как таковое. Воля не есть действие. То, что обычно воспринимают как причиняющее (Bewirkende), как некую порождающую способность, само коренится в воле» [3, с. 40].

Не буде помилкою ще раз наголосити, що Гайдеггер вважає своїм успіхом той факт, що він винайшов ключ до таємниці ніцшеанської метафізики. Його відкриття, як вже означувалось, полягає в тім, що метафізику Ніцше неможливо досягнути без поєднання волі до влади з вченням про вічне повернення: «Якщо ми мислимо... ми досягаємо те метафізично необхідне і завершене, що міститься в вченні про вічне повернення того ж самого. Завдяки виявленню взаємозв'язку цього вчення з основною думкою про волю до влади філософія Ніцше постає як чітко окреслена історично завершенна фаза в розвитку західноєвропейської метафізики» [4, с. 6]. Гайдеггер означив взаємозв'язок між вічним поверненням того ж самого та волі до влади шістьма аспектами:

1. Думка про вічне повернення того ж самого метафізико-історичного передмислить основну думку про волю до влади.

2. Обидві думки метафізичні, в новоєвропейському контексті та історичному ракурсі вони визначають одне й теж .

3. У сутнісній єдності обох думок метафізика, що завершується говорить своє останнє слово.

4. Той факт, що ця сутнісна єдність залишається невираженою, стверджує епоху завершеного безглуздя.

5. Дана епоха виконує сутність Нового Часу, який тільки так і приходить сам до себе.

6. Історично дане виконання становить потребу в переході, котрий вбирає в себе все минуле і готує майбутнє, до переходу на шлях, який визначається збереженням істини буття [4, с. 7].

Таким чином, тлумачення М. Гайдеггером волі до влади Ф. Ніцше співпадає з задумом самого Ніцше, де даний концепт постає як принцип утвердження інших цінностей, перспектива для створення нових умов «життя». Отже, квінтесенцією метафізики Ф. Ніцше, на думку Гайдеггера, є таке визначення сущого в цілому: «Життя є воля до влади», яке містить єдність двох аспектів, де перший визначає суще в цілому як «життя», а другий – сутність життя як волю до влади. Словами життя є воля до влади завершається західноєвропейська метафізика.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Гегель Г. В. Ф. Философия религии. В 2-х т. / Георг Вильгельм Фридрих Гегель [Общ. ред. А. В. Гульги. Пер. с нем. П. П. Гайденко и др.]. – М.: «Мысль», 1977. – Т. 2. – 573 с. – (АН СССР. Ин-т философии. Филос. наследие).

2. Ницше Ф. Воля к власти: Опыт переоценки всех ценностей / Фридрих Ницше [пер. с немецкого]. – СПб.: Издательский Дом «Азбука-классика», 2007. – 448 с.

3. Хайдеггер М. Ницше / Мартин Хайдеггер [пер. с немецкого А. П. Шурбелева]. – СПб.: «Владимир Даль», 2006. – Т. 1. – 608 с.

4. Хайдеггер М. Ницше / Мартин Хайдеггер [пер. с немецкого А. П. Шурбелева]. – СПб.: «Владимир Даль», 2007. – Т. 2. – 435 с.

5. Хайдеггер М. Ницше и пустота / Мартин Хайдеггер [сост. О. В. Селин]. – М.: Алгоритм, Эксмо, 2006, – 304 с.

REFERENCES:

1. GWF Hegel Philosophy of Religion. In 2 t. – M.: «Thought», 1977. – T. 2. – with 573. – (USSR Academy of Sciences. Institute of Philosophy. Philos. Heritage).

2. F. Nietzsche's will to power: Experience the revaluation of all values [trans. from German]. – Spb.: Publishing House «Azбуka-classic», 2007. – 448 p.

3. M. Heidegger, Nietzsche [trans. from German AP Shurbeleva]. – St. Petersburg.: «Vladimir Dal', 2006. – Vol. 1. – 608.

4. M. Heidegger, Nietzsche [trans. from German AP Shurbeleva]. – St. Petersburg.: «Vladimir Dal', 2007. – V. 2. – 435 p.

5. M. Heidegger, Nietzsche and emptiness [comp. OV Celine]. – M.: Algorithm; Eksmo, 2006 – 304 c.

Данканич Р.И., кандидат философских наук, доцент кафедры философии Днепропетровского национального университета имени Олеся Гончара (Днепропетровск, Украина), E-mail: visnukDNU@i.ua

М.Хайдеггер о соотношении понятий «Жизнь» и «Воля к власти»

Анотация. Рассматривается концептуальная программа интерпретации понятий «Жизнь» и «Воля к власти» в учении М. Хайдеггера.

Ключевые слова: метафизика, онтология жизни, витализм, Ф. Ницше, И. Хайдеггер.

Dankanich R., PhD in philosophical sciences, associate professor of the Department of philosophy Oles Honchar Dnipropetrovsk National University (Dnepropetrovsk, Ukraine), E-mail: visnukDNU@i.ua

M.Heidegger about correlation of the concepts «Life» and «Will to power»

Abstract. Conceptual program of interpreting the concepts «Life» and Will to power» in the teachings of M. Heidegger is considered.

Key words: metaphysics, ontology life vitalism, Nietzsche, Heidegger.

УДК 111.11:101.9